

تئوری انتخاب آموزش

قسمت سوم

مژگان شریفی‌نژاد، معاون پایه دوم دبستان دخترانه، ناحیه ۲

برای ایجاد رابطه مثبت بین «دانش آموز و معلم» می‌توان از راه‌کارهای زیر بهره برد:

- به سوالات و گفته‌های دانش‌آموزان در درون و بیرون کلاس گوش دهید؛
- نام صحیح دانش‌آموز را به‌کار ببرید و او را با اسمی که علاقه دارد صدا بزنید؛ (برچسب نام با یک سمبل یا نماد/ کارت اسم (برای شروع سال تحصیلی)
- در زمان مناسب لبخند بزنید؛
- برای هر دانش‌آموز فضای شخصی فراهم کنید؛
- از شوخی مناسب و به‌موقع استفاده کنید؛
- توان خندیدن به خود را افزایش دهید؛
- از ایمنی جسمی و احساسی دانش‌آموزان در کلاس اطمینان پیدا کنید؛
- به ایده‌ها و دستاوردهای دانش‌آموزان اهمیت دهید.

برای ایجاد رابطه مثبت بین «دانش‌آموزان» فعالیت‌های زیر می‌تواند موثرتر باشد:

- دانش‌آموزان را در تدوین قانون اساسی کلاس و تعهد به آن مشارکت دهید؛
- روحیه کار گروهی/کلاسی را تقویت کنید؛
- در جلسات کلاسی و مباحث گروهی بر رعایت نزاکت و ادب تاکید کنید؛
- یادگیری مشارکتی را به‌کار گیرید؛
- برای حل مشکلات کلاس و تقویت تفکر منطقی و ... از نشست‌های کلاسی استفاده کنید.
- برای ایجاد احساس تعلق در بین دانش‌آموزان می‌توان از انجام بازی‌های مختلف کلاسی و تشکیل گروه‌های یادگیری زیر استفاده کرد:
- نام بردن غذاهای مطبوع خود؛
- اختصاص یک روز در ماه به روز خاص (ماه-روز) مانند: روز کلاه، رنگ، موسیقی، هنر، تاریخ، ورزش و ...
- نگارش و نصب تابلویی برای ماموریت یا رسالت کلاس ما (مانند: «پیشرفت و یادگیری به نحو احسن»، در حالی که در یک محیط صمیمی و حمایت‌گرا به‌هم بازی و کار می‌کنیم)؛

با توجه به دیدگاه «ویلیام گلسر» مولفه‌های اصلی تئوری انتخاب شامل: نیازها، دنیای مطلوب، دنیای ادراکی و رفتار کلی است که در شماره قبل راه‌کارهایی برای ارضای نیاز به بقا و امنیت دانش‌آموزان در کلاس درس بیان شد تا کلاس، محیط امن و آرامش‌بخشی برای معلم و دانش‌آموز باشد. در این شماره به شرح و بسط بیشتر نیاز به «عشق و احساس تعلق» که یکی دیگر از نیازهای ژنتیکی انسان‌ها است و مثال‌های کاربردی متناسب با آن می‌پردازیم. این نیاز ما را به شکل دادن روابط و پیوندهای انسانی در خانه، مدرسه، محل کار و زمین بازی سوق می‌دهد. توجه به این نیاز در کلاس می‌تواند راهی به دنیای مطلوب دانش‌آموزان باز کند.

بر اساس مطالعات مغز، همه یادگیری‌های موثر یک مولفه اجتماعی دارند. معلم موثر، دانش‌آموزان منزوی را با یادگیری موثر به مشارکت دعوت می‌کند تا او را از انزوا خارج کند و برای نهادینه کردن محیط آموزشی، گروه‌ها و جامعه یادگیرنده را تشکیل می‌دهد. «رابرت مارزینو» در کتاب «هنر علم و تدریس» (۱۹۹۹) معتقد است دانش‌آموزانی که توسط معلم و دیگران پذیرفته شده‌اند، غالباً احساس بهتری نسبت به خود و مدرسه دارند. آن‌ها با مطالعه بیشتر و انجام بهتر تکالیف، یادگیری خود را بالا می‌برند. اولین و مهم‌ترین وظیفه معلم به‌عنوان مدیر کلاس درس آن است که به دانش‌آموزان کمک کند در چشم معلم و دیگر همکلاسی‌ها احساس پذیرش کنند. تجربه مدارس کیفی نشان می‌دهد که ایجاد رابطه خوب با دانش‌آموزان هم پیشرفت تحصیلی بیشتری را به ارمغان می‌آورد و هم مشکلات رفتاری را به‌شدت کاهش می‌دهد.

انواع بازی و فعالیت‌هایی که می‌توان برای ارضای نیاز «عشق و احساس تعلق» در کلاس انجام داد:

- بازی جست‌وجو و شکار فرد خاص (فهرستی از ویژگی دانش‌آموزان را جمع‌آوری می‌کنیم: در کشور دیگری بودم، آدم مشهوری را ملاقات کردم، سازی را می‌نوازم، به زبان خارجی مسلطم، در تیم خاصی بوده و ... دانش‌آموزان پس از ده دقیقه از افراد خاص امضا می‌گیرند)؛
- دستمال کاغذی/ کارت مقوایی کوچک (از بچه‌ها می‌خواهیم دستمال کاغذی و کارت را به تعداد نیاز از جعبه بردارند و در نهایت هرکسی به تعداد کارت‌های برداشته شده ویژگی‌های خودش را بگوید)؛
- درست یا نادرست (هر دانش‌آموز سه جمله از خودش بگوید که دو جمله آن درست و یک جمله نادرست باشد (به شرط باورپذیر بودن آن))؛
- به صف شدن با ویژگی‌های متفاوت معیاری را انتخاب می‌کنیم مثلاً سن و از آن‌ها می‌خواهیم به ترتیب آن مرتب شوند. معیارها شامل: اندازه، نوع موی سر، تعداد خواهر برادر و ...؛
- چهارگوشه کلاس (باید علایق عمومی بچه‌ها را در نظر گرفت و هر گوشه کلاس را به آن اختصاص داد در نهایت کلاس را به چهار گروه تقسیم کرد تا گروه‌ها در مورد این علاقه‌ها توضیح دهند)؛
- معرفی خود یا شناخت یکدیگر با استفاده از اشیاء مختلف و عکس حیوانات (این مثال روی خلاقیت فرد تاثیر می‌گذارد. باید اشیاء یا عکس حیوانات گوناگون را روی میز قرار دهیم تا بچه‌ها شخصیت خود را متناسب با آن بیان کنند؛ من شبیه این شیء هستم چون ...)
- اشتراکات غیرمعمول (باعث آشنایی با ویژگی‌های افراد می‌شود. به این منظور تصادفی گروه دو نفره تشکیل می‌دهیم و دانش‌آموزان بعد از چند دقیقه ویژگی غیرمعمول طرف مقابل‌شان را بیان می‌کنند).
- توضیح: یادگیری مشارکتی از بین تمام راه‌کارهای آموزشی و پرورشی از جمله یادگیری مغزمحور، هوش‌های چندگانه، سبک‌های یادگیری و ... بهترین و گسترده‌ترین مبنای تجربی را دارد.

نتایج یادگیری مشارکتی علاوه بر دستاوردهای تحصیلی بیشتر و تداوم یادگیری بلندمدت‌تر، نتایج دیگری هم به ارمغان می‌آورد از قبیل:

- رسیدن به سطوح بالاتر از استدلال و تفکر منطقی (انتقادی)؛
- فهم بهتر فرآیندها؛
- آموخته‌ها را از یک موقعیت به موقعیت‌های دیگر انتقال می‌دهد؛
- فراهم‌ساختن نگرش مثبت نسبت به درس و موضوع مورد مطالعه؛

- قوانین یادگیری مشارکتی که اجرای آن‌ها می‌تواند دانش‌آموزان را با کارگروهی آشنا کند یا اجرای آن با کارگروهی متفاوت است؛
- ساختارمند باشد؛
- شیوه‌ای اعمال شود که از هرگونه منازعه و بگومگو عمدی و با برنامه جلوگیری کند؛
- دانش‌آموزان را به انجام تکالیف متمایل کند؛
- مسئولیت‌پذیری فردی را ترغیب نماید.

اقدامات لازم برای آموزش به کمک یادگیری مشارکتی:

- گروه‌های چهار تا شش نفره تشکیل داده که از جهات مختلف مثل توانایی یادگیری، میزان پیشرفت و ... نامتجانس باشند؛
- هدف‌های روشن و قابل دسترس در نظر داشته باشید که همه اعضا بتوانند برای رسیدن به آن تلاش کنند؛
- به‌منظور مشارکت بیشتر افراد گروه بهتر است مواد آموزشی را میان اعضای گروه تقسیم کرد و از همه خواست تا سهم خود را آموخته و به دیگران آموزش دهند؛
- نقش معلم در این شیوه به‌صورت هدایت کننده است و در صورت نیاز، معلم اطلاعات لازم را در اختیار گروه قرار دهد؛
- به‌منظور جلوگیری از کم‌کاری عده‌ای درگروه، معلم می‌تواند مراقبت کند که همه اعضای گروه مسئولیت انجام بخشی از کار را بپذیرند؛
- بعد از رسیدن به موفقیت، همه اعضای گروه را مورد تشویق قرار دهد؛
- بعد از کار، اعضای گروه عملکرد خود را ارزیابی کرده و حتی از معلم هم کمک بگیرند؛
- این نوع یادگیری می‌تواند در مدت زمان‌های متنوعی انجام بگیرد.
- همان‌طور که در ابتدای مقاله اشاره شد، وقتی دانش‌آموز خود را به واسطه فعالیت‌ها و بازی‌های متنوع یاد شده، در جمع هم‌کلاسی‌ها و معلم احساس کند، تعلق خاطر بیشتری خواهد داشت و حضور در این جمع را به هر جای دیگری ترجیح می‌دهد. این احساس لذت به همه تعلقات این جمع از قبیل درس، کتاب، کلاس و مدرسه تعمیم یافته و با ذوق و علاقه درونی به امور مربوط به تحصیل خود خواهد پرداخت. در نتیجه معلم، کلاس، مدرسه و هم‌کلاسی‌ها را در دنیای مطلوب خود قرار داده و در همه زندگی یادگیری را در یک جمع دوستانه دنبال خواهد کرد و با انگیزه درونی به تحصیل علم و دانش می‌پردازد.

منبع:

صاحبی، علی. (۱۳۹۸). «تئوری انتخاب در مدرسه». ۲۸۰ صفحه. تهران: نشر سایه سخن، چاپ چهارم.